

Nefndasvið Alþingis
b.t. allsherjar- og menntamálanefndar Alþingis
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík, 10. febrúar 2016

Efni: Umsögn um frumvarp til laga um smásölu áfengis. (13. mál)

Vísað er til frumvarps til laga um breytingu á lögum um verzlun með áfengi og tóbak, lögum um aukatekjur ríkissjóðs, áfengislögum og lögum um gjald á áfengi og tóbaki, með síðari breytingum, á þingskjali 13.

Frumvarpið er nú lagt fram öðru sinni í lítið breyttri mynd, en Félag atvinnurekenda skilaði einnig umsögn um málið á síðasta þingi. Þær litlu breytingar sem gerðar hafa verið á frumvarpinu valda vonbrigðum. Vel rökstuddar og málefnalegar ábendingar FA og fleiri hagsmunasamtaka fyrirtækja eru að engu hafðar.

Félag atvinnurekenda styður markaðs- og verzlunarfrelsi á öllum mörkuðum, líka áfengismarkaðnum. Hins vegar getur félagið með ekki með nokkru móti lýst yfir stuðningi við það meingallaða frumvarp sem hér er til umfjöllunar. Með samþykkt frumvarpsins yrði umhverfi viðskipta með áfengi áfram mjög óheilbrigð, í fyrsta lagi vegna þess að flutningsmenn þess virðast ekki skilja að öllu leyti núverandi lagaumhverfi, í öðru lagi vegna þess að ekki er gert ráð fyrir að ganga alla leið í að aflétta hömlum á sölu og markaðssetningu áfengis og í þriðja lagi vegna þess að að sumu leyti eru settar á nýjar hömlur með frumvarpinu. Þetta gengur þvert á þau rök flutningsmanna að áfengi sé almenn neyzluvara.

Óhætt er að fullyrða að yrði frumvarpið að lögum myndi það að þarflausu hafa mjög neikvæð áhrif á rekstrarumhverfi fyrirtækja sem stunda heildsölu á áfengi.

I. Innheimta áfengisgjalds

Það vekur mikla furðu að áfram skuli sú rangfærsla vera í greinargerð frumvarpsins að það sé smásalan sem stendur skil á áfengisgjaldi til ríkissjóðs. Fyrir vikið er ekki í frumvarpinu nein tillaga um að breyta því fyrirkomulagi. Þetta atriði var margoðrétt og rætt ýtarlega á fundum FA með fyrsta flutningsmanni frumvarpsins og með tveimur þingnefndum. Því er illskiljanlegt að þetta atriði standi óbreytt í frumvarpinu.

Svo það sé alveg skýrt: Samkvæmt núverandi löggjöf eru það framleiðendur og innflytjendur áfengis sem standa skil á áfengisgjaldinu í ríkissjóð. Uppgjörstímabil áfengisgjalds er nú einn mánuður en var til síðustu áramóta tvær vikur.

Þetta er engan veginn léttvægt atriði. Í fyrri umsögn FA var bent á að yrði heildsölum og/eða framleiðendum gert að standa skil á áfengisgjaldinu

hálfsmánaðarlega við afhendingu vörunnar en þeir þyrftu síðan að veita smásöluverzlunum gjaldfrest upp á allt að tvo mánuði, eins og algengt er í samskiptum birgja og smásöluverzlunar, hefði það gífurlega neikvæð áhrif á sjóðstreymi og rekstrarhæfi, ekki sízt smærri fyrirtækja. Áfengisgjaldið getur numið vel yfir 80% af verði vörunnar. Jafnframt eykur það áhættu heildsala, fari svo að smásöluverzlanir fari í þrot.

Það magnar enn upp þennan stóra ágalla á frumvarpinu að um áramót tóku gildi breytingar á skattlagningu áfengis, þar sem það var fært úr efra þrepi virðisaukaskatts í það lægra, en áfengisgjaldið hækkaði á móti um það bil fimmtung. Það þýðir að áfengisgjaldið verður enn hærra hlutfall af heildsöluverði vörunnar en áður. Áfengisgjald á sterku og styrktu áfengi er nú orðið það hæsta í Evrópu. Þá er uppgjörstími áfengisgjaldsins helmingi styttri en á virðisaukaskatti og skilyrði um innheimtu harðari. Áhrif á sjóðstreymi og rekstraráhættu yrðu enn meiri vegna þessarar breytingar.

Þrátt fyrir að samfara þessari breytingu á skattlagningu áfengis hafi uppgjörstímabil áfengisgjaldsins verið lengt í einn mánuð eru sjóðstreymisáhrifin af henni neikvæð, enda hætti Áfengis- og tóbaksverzlun ríkisins samstundis að greiða birgjum sínum hálfsmánaðarlega og borgar nú þess í stað mánaðarlega.

Það er því afar mikilvægt að verði gerð breyting á smásölufyrirkomulagi áfengis fylgi sú breyting að smásalan standi skil á áfengisgjaldinu. Í greinargerð frumvarpsins er réttilega bent á að ekkert bendir til að smásöluinni sé ekki treystandi til að innheimta þessi gjöld eins og önnur og skila til ríkissjóðs.

II. Áframhaldandi bann við áfengisauglýsingum

Eftir að FA átti fund með allsherjar- og menntamálanefnd sendi félagið að beiðni formanns nefndarinnar ýtarlega útlistun á því hvernig leyfa mætti áfengisauglýsingar með skýrum skilyrðum og setningu siðareglna, sem innflytjendur og framleiðendur áfengis myndu skuldbinda sig til að fylgja. Það veldur verulegum vonbrigðum að ekkert skuli hafa verið gert með þessar ábendingar og upplýsingar FA. Þvert á móti kom fram í nefndaráltiti formannsins og annarra í 1. minni hluta nefndarinnar um fyrra frumvarp að „skoða verði fyrirkomulag núverandi auglýsingabanns heildrænt með skýrara regluverki og raunhæfari úrræðum til að bregðast við brotum á gildandi auglýsingabanni.“ Í þeim breytingartillögum 1. minnihluta sem síðan hafa verið færðar inn í uppfært frumvarp felast skýrari ákvæði um refsingar við því að auglýsa áfengi.

Af þessu tilefni er ástæða til að rifja upp rök FA gegn núverandi auglýsingabanni:

- a) Auglýsingabannið heldur ekki. Farið er framhjá því með margvíslegum hætti. Auglýsingar um erlendar áfengistegundir eru í erlendum tímaritum og blöðum, á vefsíðum og í sjónvarpi. Möguleikar innlendra framleiðenda á að kynna vöru sína eru á sama tíma mjög takmarkaðir. Það raskar jafnræði og samkeppni.
- b) Flutningsmenn frumvarpsins ganga út frá því að áfengi sé almenn neyzluvara. Ef svo er, er ekki ástæða til að takmarka aðgengi að því með

einkarétti ríkisins á smásölu og heldur engin ástæða til að banna að það sé auglýst og kynnt fyrir neytendum. Í nágrannalöndunum þekkist ekki það fyrirkomulag að smásala áfengis sé frjáls en áfengisauglýsingar bannaðar. Hins vegar leyfa ýmis ríki með áfengiseinkasölu áfengisauglýsingar, nærtækt er dæmið af Svíþjóð.

- c) Vegna þess að í íslenskri löggjöf er gengið út frá því að áfengisauglýsingar séu bannaðar eru engar reglur um hvernig þær skuli úr garði gerðar, að hverjum þær megi beinast, á hvaða tímum og í hvaða miðlum megi birta þær o.s.frv. Félag atvinnurekenda hefur lagt til að áfengisauglýsingar verði leyfðar með skýrum takmörkunum. Um leið myndu innflytjendur og framleiðendur áfengis undirgangast ýtarlegar siðareglur um ábyrga markaðssetningu, með siðanefnd á vegum Félags atvinnurekenda sem hefði skýrar valdheimildir, meðal annars sektir, til að taka á brotum á reglunum.
- d) Með frumvarpinu er lagt til að færa smásölu áfengis úr einokunarumhverfi í fákeppnisumhverfi matvörumarkaðarins. Gera má ráð fyrir að fáir stórir aðilar á matvörumarkaðnum muni ráða miklu um hvaða vörur seljast. Vegna auglýsingabannsins nytu framleiðendur og innflytjendur ekki lengur þess jafnræðis sem ÁTVR hefur verið skyldað til að viðhafa gagnvart birgjum, en ættu hins vegar enga möguleika á að kynna vörur sínar sjálfstætt fyrir neytendum. Þetta kæmi sérstaklega hart niður á smærri framleiðendum, sem reyna að koma nýrri vöru á markað. Þetta atriði myndi vega á móti meintum jákvæðum áhrifum frumvarpsins á hagsmuni smærri brugghúsa á landsbyggðinni.
- e) Hagar, sem eru stærsta smásöluverzlanakeðja landsins og í markaðsráðandi stöðu, hafa boðað beinan innflutning á eigin áfengisvörumerkjum. Ætla má að aðrar stórar smásölukeðjur hafi svipuð áform. Eigin innflutningur stóru verzlanakeðjanna yrði þá áberandi í áfengishillum stórmarkaðanna. Þetta er staða sem er kunnugleg fyrir heildsala í matvöru og annarri dagvöru. Stóri munurinn er sá að innflytjendur slíkrar vöru geta vakið athygli á eigin vörumerkjum og ýtt undir áhuga neytenda með auglýsingum. Gangi frumvarpið fram óbreytt munu áfengisheildsalar hins vegar ekki eiga neinn slíkan kost. Að óbreyttum ákvæðum frumvarpsins myndi því enn halla á heildsölustigið gagnvart smásölustiginu.
- f) Með því að áfengi verði selt í almennum verzlunum kemur það oft og víðar fyrir sjónir almennings en nú. Í útstillingum og kynningum í verzlunum felst bein og óbein auglýsing, sem enn og aftur verður á forræði smásöluverzlananna. Ekkert væri óeðlilegt við það ef framleiðendum og innflytjendum áfengis væri jafnframt frjálst að auglýsa vöru sína.

III. Mismunun gagnvart sterku áfengi

FA fagnar því að nú er orðið skýrara í frumvarpinu að gert sé ráð fyrir sérverzlunum með áfengi. Sérverzlanirnar eiga jafnframt samkvæmt ákvæðum frumvarpsins að verða undanþegnar því skilyrði að áfengi yfir 22% að styrkleika skuli geymt á bak við búðarborð eða í sérými, aðskilið frá öðru áfengi.

FA bendir þó áfram á að þessi mismunandi meðhöndlun á sterku og léttu áfengi er ómálefnaleg og ekkert rökstudd í greinargerð frumvarpsins. Margvíslegar rannsóknir sýna að ekki er síður hættu á misnotkun léttvíns og bjórs en sterks áfengis. Um leið eru sterkir drykkir ekkert síður almenn neyzluvara í skilningi frumvarpsins en léttvín og bjór. Fyrir neytandann þýðir þetta ákvæði frumvarpsins því skref aftur á bak.

Samkvæmt ársskýrslu ÁTVR fyrir árið 2014 er sala sterks áfengis aðeins 3,85% af heildarlítrasölu fyrirtækisins. Að gera verzlunum að ráðast í dýrar ráðstafanir vegna vöru sem er svo lágt hlutfall sölunnar myndi gera búðum á landsbyggðinni og smærri verzlunum almennt sérstaklega erfitt fyrir.

Að fela sterka áfengið í verzlunum kemur ekki sízt niður á hagsmunum innlendra framleiðenda, enda er mikil gerjun í framleiðslu sterkra drykkja hér á landi. Fyrsta skrefið hjá smærri framleiðendum er oftast að koma vöru sinni á innanlandsmarkað áður en farið er að horfa til útflutnings. Í samhengi við auglýsingabann á áfengi er þeim augljóslega gert erfiðara fyrir með því að hindra að vörur þeirra séu aðgengilegar í hillum verzlana, gangi það eftir að áfengi verði selt í almennri smásölu.

IV. Gildistaka

Sú breyting sem lögð er til með frumvarpinu er það veigamikil að hæpið er að ætla að láta hana taka gildi strax í haust. Nær væri að lögin tækju gildi um áramót.

Að lokum

FA ítrekar stuðning sinn við afnám á hömlum á viðskiptafrelsi, á hvaða markaði sem er. Félagið telur sig hafa lagt fram rökstuddar og málefnalegar tillögur um hvernig megi skoða þetta mál heildstætt, tryggja sem frjálsast viðskiptaumhverfi sölu og markaðssetningar áfengis og bæta úr stórum og augljósum göllum á frumvarpinu. Félagið getur ekki mælt með því að frumvarpið verði að lögum óbreytt; það myndi að þarflausu skaða hagsmuni fjölda fyrirtækja í framleiðslu og innflutningi áfengis. Félagið ítrekar tillögu sína um heildarendurskoðun áfengislöggjafarinnar hvað varðar ríkiseinokunina, auglýsingabannið, skattþíninguna, aldursmörk viðskiptavina og aðrar þær hömlur sem lagðar eru á þessa atvinnugrein umfram aðrar.

FA áskilur sér rétt til að koma á framfæri við þingnefndina frekari athugasemdum og upplýsingum. Þá er félagið reiðubúið að funda um málið.

Virðingarfyllst,

Ólafur Stephensen, framkvæmdastjóri FA